

УДК 34

Бонтлаб В. В.

*доцент Київського інституту Національного університету
«Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського
Національного університету «Острозька академія»,
кандидат юридичних наук*

ЗАВДАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ ПОСТРАДЯНСЬКИХ ДЕРЖАВ

Конституція України, проголошуючи Україну «суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою» (ст. 1), встановлюючи комплекс конституційних прав, свобод і обов'язків людини громадянина, в тому числі право на їх судовий захист (ст. 55), визначає основні засади правосуддя в Україні (ст.ст. 127–130) [1]. Водночас, завдання цивільного судочинства повинні відповідати сучасним викликам та сприяти формуванню ефективного цивільно-процесуального законодавства.

Одним із найважливіших завдань, що стоять перед українською владою та суспільством, є побудова демократичної, правової та людиноцентричної держави, що практично неможливо без дотримання принципу верховенства права в усіх суспільних відносинах. Ефективна судова система є одним із важливих інструментів захисту та, зрештою, і

© Бонтлаб В. В., 2016

© Національний університет «Острозька академія», 2016

-
- Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

впровадження проголошених правових орієнтирів. Водночас, ефективною апріорі може бути та судова система, яка відповідає сучасним правовим реаліям, враховує досягнення сучасної правової науки та діє відповідно до вироблених світовою спільнотою міжнародних стандартів судочинства [2, с. 153], в тому числі, а може й в першу чергу, цивільного. Формування такої системи судочинства можливе з постановкою правильної мети та відповідних завдань цивільного судочинства.

Не менш важливим є врахування зарубіжний досвід правового регулювання цивільного судочинства. З практичної та еволюційної точки зору корисним є порівняльний аналіз розвитку цивільного судочинства, з'ясування його особливостей на прикладі пострадянських держав, з якими Україна мала подібні, так би мовити, вихідні позиції на момент проголошення незалежності у сфері здійснення цивільного судочинства. Тому, порівняння особливостей здійснення цивільного судочинства Білорусі, Казахстану, Литви, Росії, Туркменістану, Узбекистану та України, на нашу думку, дозволить глибше зрозуміти сучасний стан цивільного судочинства України.

Актуальність даної статті полягає в тому, що прогрес України на шляху демократичних, інституційних перетворень, вимагає організації і проведення системного реформування цивільного судочинства на основі посилення механізмів правової охорони і захисту усієї системи цивільних прав та інтересів, виходячи не лише із національного, а й закордонного досвіду. Тому порівняльно-правове дослідження цивільного судочинства дозволить не лише глибше зрозуміти сучасний стан, а й допоможе більш вдало здійснювати подальші реформи цивільного судочинства, впроваджувати загальноприйняті міжнародні стандарти в галузі цивільного судочинства.

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що питанням порівняльного цивільного процесу, цивільного судочинства зазначених пострадянських держав приділяється значна увага. Питання, пов'язані із особливостями цивільного судочинства у пострадянських державах, так чи інакше висвітлюються фахівцями як вітчизняного, так і зарубіжного цивільного процесуального права. Зокрема, тему стандартів цивільного судочинства у своїх працях розкривали такі вчені, як С. В. Васильєв, С. С. Бичкова, В. Д. Бринцев, О. С. Захарова, В. В. Комаров, Т. М. Кілічава, М. Г. Митракова, Д. Я. Малешин, Ю. Д. Притика, О. В. Скрипнюк, В. І. Тертишніков, В. Г. Третьякова, В. Ф. Усенко, С. Я. Фурса, М. Й. Штефан та ін.

Метою цієї наукової статті є визначення особливостей та порівняння поставлених завдань цивільного судочинства в окремих пострадянських країнах і Україні.

Виклад основного матеріалу. У юридичній літературі зазначається, що домінуючим методом у дослідженні порівняльного цивільного процесу виступає порівняльно-правовий метод, що є способом, за допомогою якого встановлюється схожість або розбіжність об'єктів дослідження [3, с. 22]. Важливо, що подібні дослідження ґрунтуються, перш за все, на емпіричному досвіді, спостереженнях та аналізі правозастосування в окремих національних системах права. Предмет даного дослідження відзначається спільним історичним періодом радянського права, що передував та став основою формування відповідного національного цивільно-процесуального законодавства. Таким чином, будь-який національний цивільний процес є продуктом історичного розвитку у взаємодії з іншими національними чи наднаціональними правовими системами, зумовлений економічними, культурними та політичними чинниками. Тому цілком виправданим вбачається поєднання при

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

компаративістських дослідженнях цивільного судочинства як історичного, так і логічного порівняння певних об'єктів дослідження, однак дуже важливо правильно використовувати порівняльно-правовий метод у дослідженнях цивільного судочинства, оскільки штучне перенесення чужих процесуальних норм без урахування особливостей культури народу може призвести до колапсу усієї цивільної процесуальної системи [4, с. 710].

У науці правової компаративістики проводяться різні види порівнянь, в тому числі діахронні та синхронні, бінарні та мультипорівняння, внутрішньо сімейні та міжсімейні, порівняння на макро-, мезо- та макрорівнях; нормативне та функціональне порівняння [5, с. 22–23], при чому нормативне порівняння передбачає дослідження схожих елементів системи цивільного процесуального права, а функціональне – дослідження правових засобів вирішення однакових соціальних і правових проблем різними правовими системами [5, с. 24].

У юридичній літературі зазначається, що тенденції розвитку правової сфери сьогодні дають можливість визначити нові предмети дослідження науки цивільного процесуального права, а також інший, відмінний від наявного, погляд на ту проблематику, яка свого часу була поставлена вченими-процесуалістами, але з тих чи інших причин остаточно не була вирішена. У переліку об'єктів наукового аналізу, які мають незмінні ціннісні аспекти для здійснення правосуддя у цивільних справах, – проблема єдності процесу [6, с. 111]. Проте єдність процесу у радянському праві і розуміння цього поняття у сучасному правознавстві відрізняється, що особливо яскраво видно під час порівняльних правознавчих студій.

Оскільки невід'ємною складовою будь-якого осмисленого вольового процесу є мета та завдання, які ставляться для досягнення поставленої мети, для більш повного розуміння еволюції та сучасного змісту

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

цивільного судочинства у пострадянських державах доцільно розглянути положення цивільно-процесуального законодавства та доктрини саме щодо визначення мети та завдань цивільного судочинства у цих державах. Крім того, сучасна наука цивільного процесуального права наявність спеціальних цілей визнає однією з ознак правосуддя [7, с. 22].

Перш за все, мета у науці цивільного процесу розглядається як бажаний кінцевий результат, якого прагнуть досягти учасники цивільно-процесуальних відносин. Однак цілепокладання зумовлюється цілою низкою факторів соціального, економічного, політичного та культурного значення. Встановлення справедливості як мета цивільного судочинства має занадто загальний характер та потребує уточнення. Взагалі, результат цивільного процесу зрештою може бути визнаним справедливим не для всіх і не в однаковій мірі. Більше того, при встановленні справедливості враховується баланс інтересів особи та суспільства. Залежно від конкретних суспільно-історичних умов функціонування цивільного судочинства, такий баланс може бути різним – від переважання суспільного блага до беззастережної автономії інтересів, прав і свобод людини в суспільстві. В одному випадку вирішення конкретного цивільного спору можливе лише з урахуванням суспільних інтересів, тому вирішення спору не може суперечити суспільним інтересам, а навпаки – будь-яке рішення має бути спрямоване на захист суспільного інтересу.

Яскравим прикладом переважання колективно-державного над приватно-індивідуальним у правовідносинах було радянське законодавство, яке хоча й проголошувало поєднання індивідуальних інтересів з колективними, однак на практиці якраз на перше місце ставилися суспільні, державні інтереси. Так, згідно з положеннями статті 3 Основ законодавства СРСР та союзних республік про судоустрій 1989 року діяльність суду повинна бути спрямована на зміцнення держави,

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

утвердження принципу соціальної справедливості, забезпечення розвитку самоврядування народу [8]. Подібні норми містило і радянське цивільне процесуальне законодавство. Зокрема, згідно з положеннями статті 2 Основ цивільного судочинства СРСР одним із завдань цивільного процесу був захист суспільного ладу [9]. Для досягнення поставленої мети суд наділявся відповідними повноваженнями, наприклад, витребувати докази з власної ініціативи. Діяльність прокурора в радянській системі також була спрямована на захист суспільних (державних) інтересів у цивільному процесі.

Відмінність у розумінні мети і завдань судочинства, в тому числі і щодо розгляду цивільних справ, є однією із класифікаційних ознак належності до тієї чи іншої цивільної процесуальної системи. Відтак, мета і завдання цивільного судочинства у романо-германській системі відрізняються від англосаксонської. Метою цивільного судочинства у системі загального права є вирішення спору між сторонами, тоді як у системі континентального права метою є не лише вирішення конфлікту, а й відновлення та захист права. Оскільки захист права є ширшим поняттям відносно вирішенню конфлікту, то й цілі цивільного судочинства у системі континентального права також є ширшими.

Радянський період розвитку цивілістичної процесуальної думки, як стверджує М. П. Курило, характеризується спробами наповнення новим, відмінним від класичного, змістом понятійно-категоріального апарату процесуальної науки, виявленням якісної своєрідності цивільних процесуальних правовідносин, які складаються між радянським судом і особами, які беруть участь у справі, обґрунтуванням специфічної моделі правосуддя в цивільних справах [6, с. 109]. Як зазначається у науковій літературі, саме в процесуальному законодавстві відбиваються усі

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

особливості розвитку суспільства з точки зору культури, традицій, принципів, відношення до влади, судочинства тощо [10, с. 565].

Цивільний процесуальний кодекс України, прийнятий в умовах незалежності України у 2004 році, завданнями цивільного судочинства визначає справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ст. 1) [11]. Таким чином, завданнями є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ. Як зазначають автори Коментаря до цивільно-процесуального кодексу України, справедливим і неупередженим розгляд справи буде там і тоді, де і коли цивільний суд розглядає справу, додержуючись цивільної процесуальної форми, правильно застосовує норми матеріального права, неупереджено та самостійно постановляє законне та обґрунтоване рішення [12, с. 3].

Згідно з чинним законодавством метою судочинства є захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів. Статтею 1 ЦПК завдання захисту прав, свобод чи інтересів фізичної особи, на відміну від радянського цивільно-процесуального закону, висувається для судів на перше місце, адже згідно зі ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Поняття «охорона права» є більш широким, ніж застосоване у цій статті поняття «захист права». У юридичній літературі зазначається, що завдання цивільного судочинства, сформульовані у ст. 1 ЦПК, «реалізуються у системі проваджень цивільного судочинства, які відповідно до визначеної

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

законом судової юрисдикції і уособлюють автономні процесуальні порядки розгляду цивільних справ» [7, с. 35].

Порівнюючи формулювання завдань та мети цивільного судочинства процесуальним законом, ми можемо зробити висновок, що вектор роботи судів та інших суб'єктів цивільно-процесуальних відносин змінювався, а відтак і пріоритети судочинства також змінювалися. Адже ЦПК УРСР (у редакції 1981 року) завданням цивільного судочинства було правильно і швидко розглянути та вирішити справу, яке у редакції 1992 року змінено на охорону прав та законних інтересів. Водночас у нині чинному ЦПК України завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ. Як бачимо, послідовності у таких альтернаціях немає, що свідчить про неоднозначність у розвитку цивільно-процесуального законодавства.

Можна погодитися з позицією професора Захарової О. С., яка звертає увагу, що в ЦПК 1963 р. в редакції Закону від 15 грудня 1992 р. завдання сформульовано алогічно, оскільки першим кроком у цивільному судочинстві є розгляд та вирішення справ і, як можливий наслідок, результат – охорона прав і т.п. Необхідно визнати, вважає науковець, що розгляд та вирішення цивільних справ не завжди є актом охорони, але без розгляду і вирішення справи вести мову про охорону чийось прав взагалі не можна. В цьому контексті було б помилковим визнавати охорону прав та законних інтересів завданням цивільного судочинства, та ця теза суперечила багатьом нормам кодексу [13, с. 10].

Дослідники проблем цивільного судочинства часто ототожнюють його завдання та мету, тобто вживають як синоніми. Обґрунтовуючи свою позицію формально-логічним та лінгвістичним аналізом понять «мета» та «завдання», професор Зарахова О. С. також робить висновок, що сформульовані у ст. 1 ЦПК України завдання за своїм змістом є способами

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

досягнення мети, а не завданнями, оскільки метою не можуть бути сформульованими завдання [13, с. 11]. Однак ми не можемо беззастережно погодитися з даною тезою, оскільки формулювання завдання як складової структурованої цілеспрямованої діяльності має якраз відповідати загальній меті (бажаному результату). В протилежному випадку діяльність щодо виконання поставленого завдання втрачає будь-який сенс, навіть може бути деструктивною відносно мети. Тому, варто підтримати, наприклад, позицію авторів науково-практичного коментаря ЦПК, які розглядають завдання у логічному зв'язку з метою цивільного судочинства [14, с. 6], адже завдання є більш конкретними (індивідуалізованими), ніж мета. Водночас одним із можливих способів досягнення поставленої мети може бути виконання визначених завдань у цьому напрямку.

Дослідники правових систем країн пострадянського простору констатують, що здебільшого такі системи вже відійшли від свого соціалістичного минулого [15, с. 19]. У літературі також зазначається, що названі правові системи відповідають інфраструктурним та методологічним вимогам правових систем романо-германського права [16, с. 230]. Однак названа позиція не є єдиною, тому виділяють кілька концепцій щодо місця правових систем пострадянських країн у правовій картині світу, зокрема: концепція повернення постсоціалістичних країн Східної Європи до романо-германської сім'ї; концепція самостійної слов'янської (євразійської) правової сім'ї; концепція окремих шляхів розвитку права для слов'янських, прибалтійських та центральноєвропейських країн [16, с. 231–232].

Звертаючись до цивільно-процесуального законодавства інших пострадянських держав, можна прослідкувати досвід розвитку національних процесуальних систем, формування національного процесуального законодавства. Наприклад, завдання цивільного

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

судочинства Білорусі визначені у ст. 5 ЦПК Республіки Білорусь (1998 р.). Подібно до ЦПК України, суд Республіки Білорусь повинен правильно і своєчасно розглядати та вирішувати справи, виконувати судові постанови та інші юрисдикційні акти, захищати права, а також інтереси громадян та юридичних осіб, які охороняються законом [17]. Цивільне судочинство Білорусі повинно сприяти вихованню громадян в дусі поваги і дотримання законів, запобіганню правопорушень, зміцненню системи господарювання та різноманітних форм власності. Як вказує В. Г. Тихиня, зазначені у процесуальному законі завдання цивільного судочинства органічно між собою пов'язані, адже правильний і своєчасний розгляд цивільної справи сприяє зміцненню законності, запобіганню правопорушень, виховання у громадян поваги та дотримання законів [18, с. 9].

Науковці-процесуалісти, які досліджують цивільне судочинство Республіки Казахстан, завданнями цивільного судочинства також визначають захист порушених чи оспорюваних прав, свобод та інтересів громадян, держави та організацій, які охороняються законом, зміцнення законності та правопорядку, запобігання правопорушенням [19, с. 9], що було донедавна закріплено у ст. 5 ЦПК Республіки Казахстан [20]. Цікаво, що новітня редакція ЦПК РК у ст. 4 містить дещо розширене формулювання завдань цивільного судочинства, які полягають у захисті та відновленні порушених чи оспорюваних прав, свобод та законних інтересів громадян, держави та юридичних осіб, дотриманні законності в цивільному обороті та публічно-правових відносинах, сприяння мирному врегулюванню спору, запобіганні правопорушень та формуванні у суспільстві поважливого ставлення до закону і суду [21].

Цивільний процесуальний кодекс Російської Федерації у статті 2 завданнями цивільного судочинства визначає правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених чи

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

оспорюваних прав, свобод та законних інтересів громадян, організацій, прав та інтересів РФ, суб'єктів РФ, муніципальних утворень, інших суб'єктів цивільних, трудових або інших правовідносин. Зазначена стаття також регламентує, що цивільне судочинство повинно сприяти зміцненню законності і правопорядку, попередженню правопорушень, формуванню ставлення з повагою до закону і суду [22].

Як зазначає професор Малешин Д. Я., відмінності у цільових засадах зумовлюють структуру цивільного процесу, ступінь активності суду у збиранні доказів, необхідність досягнення об'єктивної або формальної істини, місця виконання судового рішення у системі цивільної процесуальної діяльності тощо. Тому, як вважає науковець, модель пасивного судді в Росії не дає можливості забезпечити захист прав громадян в умовах змішаного культурологічного типу, поєднання як індивідуалізму так і колективізму у судочинстві [23, с. 413].

Згідно з положеннями ст. 5 нового ЦПК Туркменістану, який набуває чинності з 01.07.2016, завданнями цивільного судочинства є правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту власності, порушених чи оспорюваних соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод громадян, гарантованих Конституцією Туркменістану і законами, а також охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб [24]. Водночас нині чинний ЦПК Туркменістану (1963 року) містить формулювання завдань судочинства, які відрізняються лише колом осіб, інтереси яких охороняються в межах цивільного судочинства, тобто ст. 2 зазначеного Кодексу вказує, що метою цивільного судочинства є захист, в тому числі, охоронюваних законом інтересів громадян, держави, а також прав і охоронюваних законом інтересів підприємств, установ, організацій, їх об'єднань, громадських організацій [25].

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

Цивільний процесуальний кодекс Республіки Узбекистан у статті 4 завданнями цивільного судочинства проголошує подібні до наведених вище завдання цивільного судочинства, тобто правильний своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту особистих, політичних, економічних і соціальних прав, свобод та інтересів громадян, а також прав та охоронюваних законом інтересів організацій [26]. Зазначений Кодекс також наголошує на тому, що цивільне судочинство повинне сприяти зміцненню законності та правопорядку, забезпеченню демократії, соціальної справедливості, громадянського миру та національної згоди (ч. 2 ст. 4).

Завданнями литовського цивільного судочинства процесуальний закон Литви визначає, по-перше, захист інтересів тих осіб, чії матеріальні суб'єктивні права чи інтереси, охоронювані законами, порушені чи оспорюються; по-друге, належне застосування законів під час судових слухань цивільних справ, прийняття і виконання судових рішень; по-третє, відновлення правової згоди між сторонами спору; по-четверте, роз'яснення та розвиток права [27, с. 2].

Висновок. Таким чином, порівняння завдань цивільного судочинства у пострадянських державах, яке перебуває у процесі реформування, вказує на різне співвідношення щодо захисту загальних та індивідуальних інтересів в межах цивільного судочинства. Якщо ЦПК УРСР (1963 р.) пріоритетним завданням цивільного судочинства визначав правильний і швидкий розгляд і вирішення цивільних справ з метою охорони суспільного ладу і соціалістичної власності, а потім вже прав і свобод громадян, то в редакції 1992 року завданням цивільного судочинства визнавалася охорона прав та законних інтересів шляхом всебічного розгляду та вирішення цивільних справ у повній відповідності з чинним законодавством. ЦПК України 2004 року завданнями цивільного

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

судочинства визначає справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів в першу чергу фізичних осіб, а потім вже юридичних та держави.

На нашу думку, таке формулювання свідчить про зміни у пріоритетах у здійсненні цивільного судочинства на користь захисту індивідуальних прав, свобод та інтересів людини. Зважаючи на важливість дотримання процесуальної форми при здійсненні цивільного судочинства та правильне застосування норм матеріального права, вважаємо доцільним відобразити це у завданнях цивільного судочинства, закріплених у ЦПК України.

Аналіз новітнього цивільно-процесуального законодавства пострадянських держав свідчить, що переважно завданнями цивільного судочинства визнаються правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених чи оспорюваних прав, свобод та інтересів. В окремих пострадянських країнах процесуальний закон містить вказівку на формування правосвідомості громадян, виховання поваги до закону і суду, що носить дещо декларативний характер і не має реального нормативного навантаження.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Москвич Л. М. Міжнародні стандарти ефективності судової системи та їх значення під час проведення судової реформи в Україні / Л. М. Москвич // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – № 2. – С. 151–157.
3. Васильєва І. Г. Порівняльний цивільний процес: проблеми

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

типізації судових процесів / І. Г. Васильєва, С. В. Васильєв // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право». – Випуск 22. – 2014. – С. 21–29.

4. Marcus R. L. Putting American Procedural Exceptionalism into a Globalised Context / R. L. Marcus // *The American Journal of Comparative Law*. – 2005. – Vol. 53. – P. 709–740.

5. Порівняльне правознавство: підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін.; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2012. – 272 с.

6. Курило М. П. Наука цивільного процесу на межі століть: нарис розвитку ідеї єдності процесу / М. П. Курило // *Судова апеляція*. – 2015. – № 3. – С. 104–112.

7. Курс цивільного процесу [Текст] : підручник / [В. В. Комаров та ін.] ; за ред. проф. В. В. Комарова ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

8. Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о судоустройстве (приняты ВС СССР 13.11.1989) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc; base=ESU;n=1632>.

9. Основы гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик. – М. : Юрид. лит., 1987. – 347 с.

10. Курило М. П. Історичні передумови та особливості становлення цивільного процесуального права в Україні та світі / М. П. Курило // *Форум права*. – 2013. – № 1. – С. 557–566. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

11. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // *Відомості Верховної Ради України*. – 2004. – № 40-42. – Ст. 492.

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.ou.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

12. Тертишніков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. – 576 с.
13. Захарова О. С. Завдання цивільного судочинства. Деякі теоретичні проблеми / О. С. Захарова // Адвокат. – 2009. – № 11. – С. 10–13. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2009_11_1.
14. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової – К. : Атіка, 2008. – 840 с.
15. Бехруз Х. К вопросу плюрализма теоретических концепций классификации постсоветских правовых систем / Х. Бехруз // Державо і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 20. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2003. – С. 19–24.
16. Правові системи сучасності [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Ю. С. Шемшученко та ін.] ; за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка ; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Юридична думка, 2012. – 490 с.
17. Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь: Кодекс РБ от 11 января 1999 г. № 238-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://etalonline.by/?type=text®num=НК9900238#load_text_pone_1_.
18. Тихиня В. Г. Гражданский процесс: учебник / В. Г. Тихиня. – 2-е изд., перераб. – Минск, ТатраСистемс, 2013. – 496 с.
19. Нурмашев У. Гражданское процессуальное право Республики Казахстан. Краткий курс. Учебное пособие / У. Нурмашев, М. Нурмашева. – Алматы: Издательство «NURPRESS», 2012. – 476 с.
20. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан : Кодекс РК от 13 июля 1999 года № 411-І [Електронний ресурс]. – Режим

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpod.pdf>.

доступу: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013921#pos=1;-263.

21. Гражданский процессуальный кодекс Республики Казахстан : Кодекс РК от 31 октября 2015 года № 377-V [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34329053#pos=1;-307.

22. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации: Кодекс Российской Федерации от 14.11.2002 № 138-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.gov.ru>.

23. Малешин Д. Я. Гражданская процессуальная система России. – М. : Статут, 2011. – 496 с.

24. Гражданский процессуальный кодекс Туркменистана от 18 августа 2015 года // Электронная газета «Туркменистан: золотой век» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://turkmenistan.gov.tm/?id=9531>.

25. Гражданский процессуальный кодекс Туркменистана от 29 декабря 1963 г. с изменениями и дополнениями // Ведомости Верховного Совета Туркменской ССР. – 1963. – № 36. – Ст. 95.

26. Гражданский процессуальный кодекс Республики Узбекистан : Утвержден Законом РУз от 30.08.1997 г. № 477-I. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lex.uz/pages/getpage.aspx?lact_id=186098.

27. Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania : Approved by decree No. IX-743, dated February 28, 2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.antstoliurumai.lt/download.php/fileid/3994>.

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

Бонтлаб В. В.

Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав

У статті проведено порівняльний аналіз як сучасної постановки завдань та мети цивільного судочинства, так і радянського та сучасного українського цивільно-процесуального законодавства. Порівнюючи легальне закріплення завдань цивільного судочинства у законодавстві Білорусі, Казахстану, Литві, Росії, Туркменістану, Узбекистану та України, зроблено висновок про зміну пріоритетів у цивільному судочинстві пострадянського періоду з різним співвідношенням балансу суспільних та індивідуально-приватних інтересів. Зроблено рекомендації до вдосконалення формулювання завдань цивільного судочинства у ЦПК України.

Ключові слова: завдання судочинства, цивільне судочинство, порівняльний цивільний процес, розвиток цивільного судочинства.

Бонтлаб В. В.

Задачи гражданского судопроизводства по законодательству отдельных постсоветских государств

В статье проведен сравнительный анализ как современной формулировки задач и цели гражданского судопроизводства, так и советского и современного украинского гражданско-процессуального законодательства. Сравнивая легальное закрепление задач гражданского судопроизводства в Беларуси, Литве, Казахстане, России, Туркменистане, Узбекистане и Украине, сделан вывод о смещении приоритетов в гражданском судопроизводстве постсоветского периода с разным соотношением баланса общественных и индивидуально-частных

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.

интересов. Приведены рекомендации по усовершенствованию формулировки задач гражданского судопроизводства в ГПК Украины.

Ключевые слова: задачи судопроизводства, гражданское судопроизводство, сравнительный гражданский процесс, развитие гражданского судопроизводства.

Bontlab V. V.

The purposes of civil procedure according to legislation of some post-soviet states

The article contains comparative analysis of current formulation of purposes and goal of civil trial as well as soviet and current Ukrainian civil procedure legislation. Comparing legal provision of legal judicature tasks by laws of Belarus, Kazakhstan, Lithuania, Russia, Turkmenistan, Ukraine and Uzbekistan, the conclusion on shifting of priorities in civil trial of post-soviet period with different kind of common and individual private interests balancing is made. The recommendation on improving of legal judicature tasks definition provided by Civil Procedure Code of Ukraine is given.

Key words: tasks of judicature, civil trial, comparative civil procedure, development of civil judicature.

▪ Завдання цивільного судочинства за законодавством окремих пострадянських держав / В. В. Бонтлаб // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2016. – № 1(13) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16bvvpd.pdf>.